

Odgovor na „Glas z Goriškega“ v št. 16. „Učiteljskega Tovariša“.

Na „Glas z Goriškega“ v št. 16. „Učiteljskega Tovariša“ izjavljam podpisani na ono, ki zadeva mojo osebo, sledeče:

Dogodki in razmere na Goriškem v zadnjem četrtletju 1906 so nanesti, da sem sklical učiteljski shod, ki se je vršil dne 6. decembra 1906. Na shodu se je razpravljalo: „Kako naj učiteljstvo postopa v času agitacijskih shodov obeh političnih strank v slovenskem delu dežele, da ne bo trpelo na svojem ugledu in da se bo stanú vredno posluževalo svojih državljan-skih pravic?“ — Shod je častno rešil svojo nalogo in potem izvolil zaupni odbor deveterice ter mu naročil, naj vodi učitelj-stvo v smislu na shodu sprejetih resolucij. — Zaupni odbor se je posvetoval v seji dne 7. februarja t. l. in sklenil, naj se skliče za 7. marca 1907 shod vsega slovenskega učiteljstva javnih ljudskih šol na Goriškem in Gradiščanskem. Na dnevni red naj se postavi: „Posvetovanje, ali bi slovensko učiteljstvo na Goriškem in Gradiščanskem moglo vzdrževati političen list za svoj stan in njega prijatelje. Podroben načrt za izdavanje takega lista.“ — Predsedništvo zaupnega odbora je po dani mu nalogi na shodu dne 6. decembra 1906 iskalo zaveznikov, s katerimi bi šli na skupno delo. Kjer smo trkali na vrata, povsod se nam je reklo, naj podamo pisan načrt učiteljskih teženj ter povemo, koliko moči reprezentuje učiteljstvo, ako bo treba nastopiti z novim političnim listom. V seji zaupnega odbora dne 7. febru- arja t. l. sem podpisani predlagal, naj bi sklical shod dne 7. marca t. l. g. tovariš Križman, ki je bil ud zaupnega od- bora, a ta je odklonil to nalogo ter glasoval z vsemi drugimi odborniki, naj ga skličem jaz kot predsednik zaupnega odbora. Vdal sem se nerad tej zahtevi, ker sem že vse prejšnje shode te vrste vodil in zaradi njih tudi trpel škodo ter imel nevēč- nosti. Po daljšem boju, ki sem ga imel sam s seboj, ali naj živim v zadnjem desetletju svojega službovanja mirno kakor drugi tovariši mojih let, ali naj stojim še nadalje v ospredju, ko se borimo za stanovske pravice, sem se odločil za zadnje. Hotel sem učiteljstvo na Goriškem voditi toliko časa do onih uspehov, ki so pri dobro organizovanem postopanju dosegljivi, dokler bi zapazil, da ima za tako nalogo kateri drugi tovariš potrebne lastnosti in proste roke. — Na shodu, dne 7. marca t. l. sem želel dobiti od učiteljstva informacijo, da bi mogel na- praviti preudarek za nadaljno delovanje zaupnega odbora. Hotel sem zvedeti, koliko moči tiči v učiteljstvu, če razmere nanesejo, da bi kazalo skupno z zavezniki ustanoviti nov list in novo stranko, v kateri bi imelo učiteljstvo prvo mesto. V ta namen sem hotel zvedeti: a) kakšen naj bi bil po mnenju večine učiteljstva tak list, b) koliko deležnikov z deležem po 100 K bi dobil tak list med učiteljstvom, c) koliko sodelovalcev in naroč- nikov bi se zanj oglasilo. — Shod se je izjavil, da bi učiteljstvo moglo vzdrževati tak list, če bi hotelo in če bi prišlo do pre- pričanja, da razmere zahtevajo ustanovitev takega lista, a na daljno rešitev dnevnega reda se večina zbora ni upala stopiti, boječ se, da bi se s tem učiteljstvo zapletlo v škodljive težave. Na shodu ni nihče zahteval in tudi sklicatelj shoda ne, naj bi list začel takoj izhajati. Vsa zadeva je bila navezana na razne pogoje; vendar je zaupni odbor potreboval za svoje nadaljno postopanje informacije za slučaj, ako bi razmere zahtevale, da stopi v javnost z novim listom kot glasilom nove stranke. Ako bi se bilo oglasilo recimo okolo 20 deležnikov, ki bi bili pri- pravljeni pod gotovimi pogoji prevzeti deleže po 100 K, bi ti stopili na mesto zaupnega odbora, si izvolili predsednika ter sklepali, ali kaže ustanoviti list, kdaj naj bi se ustanovil, s či-

gavo pomočjo itd. — Ko se je predsedništvo posvetovalo o tej zadevi, sem jaz predlagal, naj se ne skliče shoda vsega učitelj- stva, ampak samo shod onih, o katerih je pričakovati, da bi mogli in hoteli stopiti v zadrugo, če jo bo treba ustanoviti. Moj glas je ostal osamljen; pridružil sem se potem tovarišem, katerim se je zdel splošni shod potreben.

Jaz nisem nikoli trdil, da se mora list takoj izdajati; iz- javil sem pa proti mnogim tovarišem, učiteljstvo naj bo na to pripravljeno, da v slučaju potrebe nastopi z glasilom, ki bo za- dostovalo njegovim opravičenim zahtevam. Kakor vsak drugi, ki pozna sedanje razmere v deželi, sem prepričan tudi jaz, da ne kaže nastopiti z novim listom in novo stranko, dokler volitve v državni zbor ne razjasnijo položaja.

Če zmaga Slogina stranka, pride slovensko učiteljstvo na Goriškem v oni položaj, v katerem se nahaja sedaj kranjsko učiteljstvo; če pa zmaga narodnonapredna stranka, se ta najbrže razcepi pred ali po volitvah v deželni zbor na dve skupini, ki pojmeta vedno bolj vsaksebi. Učiteljstvo bi moralo biti priprav- ljeno na vsak slučaj, da ne bo vršilo službe podajača ali za- morea, ampak zastopalo stanu vredno poleg skupnih narodnih tudi svoje interese, kakor delajo drugi izobraženi in organizovani stanovi. V ta namen mora učiteljstvo imeti svoje reprezentante tudi za one slučaje, ko se hoče posluževati svojih državljan-skih pravic pri volitvah, in ti morajo imeti za seboj učiteljstvo. Vsa naša se- danja učiteljska društva se po svojih pravilih ne smejo pečati s političnimi zadevami. Ako se hoče učiteljstvo posluževati svojih državljan-skih pravic v postavno in stanovsko dovoljenih mejah, je treba za to posebnih shodov in zaupnih odborov. Na teh naj učiteljstvo sklepa, ali se udeleži volitev ali ne, in če se jih udeleži, pod katerimi pogoji oddajo temu ali onemu svoje gla- sove. Na te shode naj vabijo one kandidate, ki pričakujejo, da bo učiteljstvo zanje glasovalo ter jih navežejo na gotove obljube.

Iz povedanega je razvidno, da podpisani na shodu 7. marca t. l. nisem nobenega samooblastno teroriziral in nobenega vabil na limanice, ampak vodil sem učiteljstvo pošteno in po svojem najboljšem prepričanju v volitvenih zadevah, ki se v sedaj ob- stoječih učiteljskih društvih, ker se ta po pravilih in obstoječih zakonih s takim rečmi ne smejo pečati, ne morejo razpravljati. — Koristil sem učiteljstvu, ker sem l. 1900. ustanovil deželno učiteljsko društvo, vodil to društvo in razne deputacije v odlo- čilnih dobah, vodil vse dosedanje politične učiteljske shode v obsegu nam dovoljenih mej, imel zato mnogo sitnosti, stroškov in dela. Storil sem vse to ne zaradi častilakomnosti ali da bi ra- čunil na hvaležnost svojih tovarišev — dobrota je sirota — ampak zaradi tega, ker se za tako nehvaležne naloge in posle ni hotel ali mogel nihče drugi oglasiti in stopiti na nevarna mesta in ker sem bil vedno prepričan, da je najslabši političar oni, ki misli, da mu kaj dobrega doide brez njegovega sodelovanja samo ob sebi.

Ajdovščina, 21. aprila 1907.

Fr. Bajt, nadučitelj.

Učiteljstvo in njega delovnost v Rajfajz- novih posojilnicah, oziroma v združništvu sploh.

Češki spisal I. Sedlak.

Gotovo je še vsem činiteljem čeških posojilnic v živem spominu veliko razburjenje, ki ga je zbudil odlok deželnega šolskega sveta češkega z dne 29. marca 1906, št. 14.166, o udeležbi učiteljstva v upravi hranilnih in posojilnih zadrug.

Odlok je imel očividni namen, braniti mestne hranilnice proti hranilnim in posojilnim zadrugam in neutajljivo svrhu, obtežiti učiteljstvu potrebno in uspešno udeležbo na njih upravi,

Znano je tudi še, da so l. 1906, kakor hitro je bil ta odlok prišel v splošno znanje, češki in nemški agrarni poslanci interpelirali vlado zaradi tega odloka, posebno posl. Zazvorka in drugovi s češke strani in posl. Kasper, Peschka in drugi z nemške strani; tako je bilo preporno vprašanje, da bi se učiteljstvu ne obteževalo udeležbe na upravi samopomožnih zadrug, še pred zaključenjem državnega zbora ugodno rešeno z odgovorom naučnega ministra na gori navedeno interpelacijo.

Ta odgovor je za vse naše kroge tako zanimiv, da se prav nič ne razmišljamo podati ga doslovno ter pristaviti koncem tega članka še par pripomenj v pojasnilo.

Minister je odgovoril doslovno:

„Resnica je, da je ta odlok (z dne 29. marca 1906, št. 14.166) izdal deželni šolski svet, nima pa nikakor onega pomena, ki mu ga javnost pripisuje zaradi napačnega razumevanja. Pravi namen tega odloka je bil vendar ta, da bi se učiteljstvo z nalogami in svrhami hranilnih in posojilnih zadrug natančneje seznanilo ter da bi se mu dalo pouk o takih slučajih, v katerih bi ga njegova združna delovnost mogla vplesti v lokalne in strankarske prepire, pred čemer treba učiteljstvo varovati v interesu stanovskega ugleda. — Naj se torej to nikakor ne smatra za oviranje, ako se priporoča previdnost z ozirom na razne, posebne razmere. — Zagotavljam pa gospode interpelante, da ostaja naučno ministrstvo še nadalje na stališču, da je izdatna in uspešna podpora tako blagodejno delujočih hranilnih in posojilnih zadrug od strani učiteljstva samo potrebna in da si je treba te podpore želeti ter da posebno proti uporabi učiteljskih oseb kot knjigovodij in blagajnikov ni nikakega načelnega ugovora in to tem manj, ker bi, kakor mi je sporočilo ministrstvo notranjih stvari z noto dne 13. oktobra 1906, št. 40.873, tudi s stališča interesov za institucijo hranilnic z ozirom na popolnoma različne svrhe obeh, le zaradi popolnega razumevanja razmer mogel nastati nazor, da bi podpiranje splošno gospodarskega združništva in hranilništva, brez katerega bi prejšnje ne bilo mogoče, bilo smatrano kot proti občinskim hranilnicam naperjena agitacija. — Ako pa si je deželni šolski svet s tem odlokom nameraval obvarovati odločilno pravico o tem, je li tako upotrebne učiteljskih oseb pristupno, se pač s stališča kompetentnosti ne da nič ugovarjati. — Ta odlok pa se naravno ne more razumeti tako, kakor da bi si deželni šolski svet pridržal pravico o tem, ali smejo učitelji sploh sprejemati take postranske službe, ker bi bil s tem prekoračen predpis § 35. zakona z dne 19. decembra 1875, št. 86 d. z., ki ne pozna takega prehodnega dovoljenja. hotelo se je marveč s tem, da se je ustanovila dolžnost, javiti to šolskemu oblastvu, dati temu tudi zmožnost v takih slučajih, kakršne navaja § 35., poslužiti se svoje pravice poznejše prepovedi. — Dal sem tudi deželnemu šolskemu svetu navod, da bi, izdajajoč izvrševalno naredbo k § 126. defin. šolskega in učnega reda, to naziranje tudi jasno izrazil ter mu obenem odredil, naj z ozirom na potrebno podporo hranilnih in posojilnih zadrug, uvažujoč o pristupnosti take postranske službe, ravna z največjo in kar najdlje idočo blagonaklonjenostjo. — S tem sem, kakor upam, ustregel prizadevanjem gg. interpelantov, s katerimi se glede blagodarnosti delovanja Rajfajzenskih posojilnic popolnoma strinjam.“

Tako se glasi doslovno dolgo pričakovani odgovor vlade v življenskem vprašanju samopomožnega združništva, in čeprav si je minister na vse načine prizadeval, da bi s skrbno obzir-

nostjo na deželni šolski svet rešil sporno vprašanje, smo vendar s tem odgovorom popolnoma zadovoljni, zakaj hoteli niso drugega kakor to, da bi se učiteljstvu ne branilo, udeleževati se samopomožnih zadrug, kakor je se v nekaterih krajnih šolskih svetih, ki jih na ta ministrov odgovor izrečno opozarjamo, ta odlok tolmačil, da namreč učitelj ne sme sodelovati v upravi, ako mu deželni šolski svet na njegovo prošnjo prej tega ni dovolil.

Minister se izrečno sklicuje na to, da § 35. zakona z dne 19. decembra 1875, št. 86 d. z., takega predhodnega dovoljenja (in na predhodni je naglas) ne pozna, ampak da se da predpostavljenu šolskemu oblastvu z navadno prijavo, da je učitelj prevzel pri samopomožni zadrugi funkcijo, možnost, da bi moglo s poznejšo prepovedjo ustaviti to sodelovanje.

In kdaj more biti dana taka poznejša prepoved? Očividno šele takrat, ako bi zaradi lokalnih strankarskih prepиров, kakor je minister rekel, trpel stanovski ugled, ali ako bi celo pouk in izvrševanje učiteljskih dolžnosti bilo oškodovano, pa ne prej in tudi to po temeljitem preiskovanju stvari, tako da ta prepoved ne more biti nikdar samo gola administrativna in samovoljna odredba, ampak sme biti izdana šele, ko je bilo dokazano, da so nastale določene in moteče zapreke.

Učiteljstvo ni torej prisiljeno prositi, naj se mu dovoli sodelovati pri upravi samopomožnih zadrug in še posebno hranilnih in posojilnih zadrug, marveč more na prosto prijavi, da mu je pripadla ta ali ona izvrševalna funkcija v združni upravi, kar vzame deželni šolski svet samo na znanje.

Nam se zdi, da je to dovolj in da mora biti priznано kot korektno, ako se bodo dajale te prijave potom okrajnih šolskih svetov, ki gotovo dobe v rešitev naučnega ministra naredbo o udeležbi učiteljstva pri upravi samopomožnih kmetijskih zadrug.

To dajemo za sedaj na znanje vsem načelstvom naših hranilnic in posojilnic, ki jih prosimo, da bi nam poročala o slučajih, v katerih bi se bilo postopalo proti načelom, izraženim v ministrovem odgovoru. Učiteljstvo pa se naj z vso vnemo poprime delovanja v združništvu!

Iz naše organizacije.

Kranjsko.

Učiteljsko društvo za kranjski šolski okraj zboruje v četrtek, dne 2. maja t. l., v Podbrezjah ob pol treh popoldne v ondotnem šolskem poslopju. Vzpored: 1. Predsednikov pozdrav. 2. Poročilo tajnika. 3. Poročilo blagajničarke. 4. Slučajnosti. 5. Volitev novega odbora. 6. Po zborovanju predavanje g. Makso Pirnata, c. kr. gimnazijskega profesorja, o uporabi črtic iz življenja naših pesnikov in pisateljev pri jezikovnem pouku. K obilni udeležbi vabi uljudno odbor.

Društvo učiteljev in šolskih prijateljev logaškega okraja bo imelo občni zbor 16. maja 1907 ob 9. uri zjutraj v šoli na Uncu s sledečim vzporedom: 1. Nagovor predsednika. 2. Poročilo tajnika. 3. Poročilo blagajnika. 4. Šola in kmetijstvo s posebnim ozirom na sedanje socialne razmere. — Poroča g. Gustav Pirc, ravnatelj c. kr. kmetijske družbe. 5. Kako naj ravna učitelj, da si pri ljudstvu pridobi ugled? Referent g. M. Kabaj. 6. Volitev novega odbora. 7. Volitev delegatov za občni zbor „Zaveze“. 8. Nasveti. Gosti dobro došli! Voz iz Logateca in Starega trga je na razpolago. K obilni udeležbi vabi odbor.

Učiteljsko društvo za postojnski šolski okraj priredi svoj redni letni občni zbor v Postojni v šoli dne 2. maja t. l. popoldne ob 2. uri s sledečim vzporedom: 1. Nagovor predsednikov; 2. poročilo tajnikovo; 3. poročilo blagajnikovo; 4. volitev novega odbora; 5. volitev delegatov za „Zavezino“ zborovanje; 6. samostalni nasveti. Poleg tega predava